

De com cert feminisme es va convertir en criada del capitalisme. I la manera de rectificar*

Escrit per Nancy Fraser*, acadèmica
dilluns, 21 d'octubre de 2013 17:24

Traducció de Lola Rivera

Nancy Fraser "Foto Wikipedia"

OPINIÓ

Com a feminista, sempre he assumit que en lluitar per l'emancipació de les dones estava construint un món millor, més igualitari, just i lliure. Però, darrerament, m'ha començat a preocupar que els ideals originals promoguts per les feministes estiguin servint per a fins molt diferents. M'inquieta, en particular, que la nostra crítica al sexisme estigui ara servint de justificació de noves formes de desigualtat i explotació.

En un cruel gir del destí, em temo que el moviment per a l'alliberament de les dones s'hagi acabat enredant en una "amistat perillosa" amb els esforços neoliberals per construir una societat de lliure mercat.

Això podria explicar per què les idees feministes, que una vegada van formar part d'una visió radical del món, s'expressin, cada vegada més, en termes d'individualisme. Si abans les feministes van criticar una societat que promou l'arribisme laboral, ara s'aconsella a les dones que l'assumeixin i el practiquin. Un moviment que si abans prioritzava la solidaritat social, ara

De com cert feminisme es va convertir en criada del capitalisme. I la manera de rectificar*

Escrit per Nancy Fraser*, acadèmica
dilluns, 21 d'octubre de 2013 17:24

aplaudeix les dones empresàries. La perspectiva que abans donava valor a les "cures" i a la interdependència, ara encoratja la promoció individual i la meritocràcia.

El que s'amaga darrere d'aquest gir és un canvi radical en el caràcter del capitalisme. L'Estat regulador del capitalisme, de l'era de postguerra, després de la II Guerra Mundial, ha donat pas a una nova forma de capitalisme "desorganitzat", globalitzat i neoliberal. La segona onada del feminisme va emergir com una crítica del primer, però s'ha convertit en la minyona del segon.

Gràcies a la retrospectiva, podem veure avui com el moviment d'alliberament de les dones va apuntar, simultàniament, dos futurs possibles molt diferents. En el primer escenari, es prefigurava un món en què l'emancipació de gènere anava de la mà de la democràcia participativa i la solidaritat social. En el segon es prometia una nova forma de liberalisme, capaç de garantir, tant a les dones com als homes, els beneficis de l'autonomia individual, més capacitat d'elecció i promoció personal a través de la meritocràcia. La segona onada del feminisme va ser ambivalent en aquest sentit. Compatible amb qualsevol de les dues visions de la societat, va ser susceptible de realitzar també dues elaboracions històriques diferents.

Tal com jo ho veig, l'ambivalència del feminisme ha estat resolta, en els últims anys, a favor del segon escenari, el liberal-individualista. Però no perquè fóssim víctimes passives de la seducció neoliberal. Sinó que, per contra, nosaltres mateixes hem aportat tres idees importants per a aquest desenvolupament.

Una d'aquestes contribucions va ser la nostra crítica del "salari familiar": l'ideal de família, amb l'home que guanya el pa i la dona mestressa de casa, que va ser central en el capitalisme amb un estat regulador. La crítica feminista d'aquest ideal serveix ara per legitimar el "capitalisme flexible". Després de tot, aquesta forma actual de capitalisme es recolza, fortament, sobre el treball assalariat de les dones. Especialment sobre el treball amb salaris més baixos dels serveis i les manufactures, portats a terme no només per les joves solteres, sinó també per les casades i les dones amb fills, no només per dones discriminades racialment, sinó també per les dones, pràcticament, de totes les nacionalitats i ètnies. Amb la integració de les dones en els mercats laborals a tot el món, l'ideal del salari familiar, del capitalisme amb estat regulador, està sent reemplaçat per la norma, més nova i més moderna, aparentment sancionada pel feminisme, de la família formada per dos assalariats.

No sembla importar que la realitat subjacent, en el nou ideal, sigui la rebaixa dels nivells salarials, la reducció de la seguretat en l'ocupació, el descens del nivell de vida, el fort augment

Escrit per Nancy Fraser*, acadèmica
dilluns, 21 d'octubre de 2013 17:24

del nombre d'hores de treball assalariat per família, l'exacerbació del doble torn, ara, sovint, triple o quàdruple, i l'increment de la pobresa, cada vegada més concentrada en les llars de famílies encapçalades per dones. El neoliberalisme va veure a la mona de seda a través d'una narrativa sobre l'apoderament de les dones. A l'invocar la crítica feminista del salari familiar per justificar l'explotació, utilitza el somni de l'emancipació de les dones per greixar el motor de l'acumulació capitalista.

El feminisme, a més, ha fet una segona contribució a l'ètica neoliberal. En l'era del capitalisme amb estat regulador, criticàvem, amb raó, l'estreta visió política que, intencionalment, es focalitzava en la desigualtat de classes i que no era capaç de fixar-se en un altre tipus d'injustícies "no econòmiques", com la violència domèstica, les agressions sexuals i l'opressió reproductiva. Rebutjant el "economicisme" i polititzant el "personal", les feministes van ampliar l'agenda política per desafiar les jerarquies d'estatus basades en les construccions culturals sobre les diferències de gènere. El resultat havia d'haver conduït a l'ampliació de la lluita per la justícia, perquè abastés tant el cultural com l'econòmic. Però el resultat ha estat un enfocament esbiaixat cap a la "identitat de gènere", a costa de marginar els problemes del "pa i la mantega". Pitjor encara, el gir del feminisme cap a la política de la identitat encaixava sense friccions amb l'avanç del neoliberalisme, que no buscava altra cosa que esborrar tota memòria de la igualtat social. En efecte, emfatitzem la crítica del sexisme cultural precisament en el moment en què les circumstàncies requerien redoblar l'atenció cap a la crítica de l'economia política.

Finalment, el feminisme va contribuir amb una tercera idea al neoliberalisme: la crítica al paternalisme de l'estat del benestar. Indubtablement i de forma progressiva, en l'era del capitalisme amb estat regulador aquesta crítica ha anat convergint amb la guerra neoliberal contra l'"estat-mainadera" i el seu més recent i cínic suport a les ONG. Un exemple il·lustratiu és el cas dels "micro-crèdits", el programa de petits préstecs bancaris per a dones pobres al Sud global. Presentat com un empoderament, de baix a dalt, alternatiu al de dalt a baix, al burocratisme dels projectes estatals, els micro-crèdits es promocionen com l'antídota feminista contra la pobresa i la submissió de les dones. El que es passa per alt, però, és una coincidència inquietant: el micro - crèdit ha florit precisament quan els Estats han abandonat els esforços macro-estructurals per combatre la pobresa, esforços que no es poden substituir amb prestem a petita escala. També en aquest cas una idea feminista ha estat recuperada pel neoliberalisme. Una perspectiva dirigida, originalment, a democratitzar el poder de l'Estat per donar poder als ciutadans, és ara utilitzada per legitimar la mercantilització i les retallades de l'estructura estatal.

En tots aquests casos l'ambivalència del feminisme ha estat resolta a favor del individualisme (neo) liberal. No obstant això, l'escenari alternatiu de la solidaritat potser encara estigui viu. La crisi actual ofereix la possibilitat de tornar a estirar d'aquest fil una vegada més, de manera que el somni de l'alliberament de les dones sigui de nou part de la visió d'una societat solidària. Per

De com cert feminisme es va convertir en criada del capitalisme. I la manera de rectificar*

Escrit per Nancy Fraser*, acadèmica
dilluns, 21 d'octubre de 2013 17:24

arribar a això, les feministes necessitem trencar aquesta "amistat perillosa" amb el neoliberalisme i reclamar les nostres tres "contribucions" per als nostres propis fins.

En primer terme, hem de trencar el vincle espuri entre la nostra crítica al salari familiar i el capitalisme flexible, militant en favor d'una forma de vida que no giri entorn al treball assalariat i doni valor a les activitats no remunerades, incloent, però no només, els "cures". En segon lloc, hem de bloquejar la connexió entre la nostra crítica al economicisme i les polítiques de la identitat, integrant la lluita per transformar el status quo dominant que prioritza els valors culturals de la masculinitat, amb la batalla per la justícia econòmica. Finalment, hem de tallar el fals vincle entre la nostra crítica de la burocràcia i el fonamentalisme del lliure-mercat, reivindicant la democràcia participativa, com una forma d'enfortir als poders públics, necessaris per limitar al capital, en nom de la justícia.

*Nancy Fraser és una acadèmica feminista nord-americana, professora de ciència política al New School University de Nova York.

* Article publicat a [sinpermiso](#)